

Resebrev Nr 9
1-6 maj 1982

CALCUTTA

Höjdpunkten på min sexmånaders resa som frilansjournalist genom fyra länder i Syd-
asien 1982. Ankom Calcutta den 1 maj, mitt första besök i Indiens kulturella huvud-
stad och tillika första mötet med min blivande hustru Bubu och hennes enastående
Munshi-familj. Hade rest två månader med min svenska fotografkompis Helge Rubin,
men han for nu hem och jag fortsatte resa själv i fyra månader till. Varmt välkomnad
på Tala Park Avenue av Bubus far Annada Munshi liksom hennes syskon, och jag blev
kär vid första ögonkastet i Bubu. Från första stund kände jag också intensivt att
Calcutta och Bengalen var en plats som mina drömmars mål.

Helge och jag jobbade också. Läs vårt reportage om rikshadragarna i Calcutta.

Foto: Helge Rubin

vecka 17		Maj 1982						vecka 18							
1	Lördag Vilborg 121 82-05-01	3	Måndag Göta 123 82-05-03	4	Tisdag Monika 124 82-05-04	5	Onsdag Gotthard 125 82-05-05	6	Torsdag Sigmund 126 82-05-06	7	Freitag Gustava 127 82-05-07	8	Lördag Åke 128 82-05-08		
Första Maj		Aparna Sen registrör.						Förälsked! Buba!! Hott, helt!		10 himn- föreläsning.					
Calcutta		Calcutta		Calcutta		Calcutta		Calcutta.		(Höst 1,5 ps Skaldar)		Siliguri- Darjeeling			
Helge vid GPO kl 4.15 Rund stan		Kong-de kallstend.		Besökte Asim M. på Hindustan Standard.		Först till Asim.		Indran Museum arknolog- utställning!		men på natt vostad på 4 himn					
		Sör film R. Choubing- kee				Biljett Darjeel på da Gie		Till Ajivik kl 11.30.		Malda stid.					
		utvård - Ajivik, Bukeo		Assam o Megh- kaja-kontor.		Great Eastern Hotel Lunch.		upplaga - kylligte - till Annada Buba.		luggen färdigt ingen lunch, bara lite te, lassi o kash.					
		Buba.		Victoria Me- morial		Pichshayettes facklig insas		Sista staden. Poto		1 New tal par- gura/Siliguri kl 17.					
Ali Baba, mofe på kl 11.10 besökte han sina dagar i Buba. Vilborgs hem och på kl 11.		munch efter. där för sent innan jag kan till för Reg. Off. på Darjeel- hills tändel. Hindus på onsdag på Howell Pat dejt.		Köpte flyg- biljett till Rangoon, genom min Kong på hotellet 1170 rps. Indian Museum. Öl på Shaniwa mofe - Helge.		Jag sken här, gick på Kong- Shaniwa öl, kaffe n whisky & grädde. Kerlehs Maurk		men själv vidare hem. Tägel kl 19 Skaldar nackskinn ditt 10 rps) Kong på 2. Dinnerbord in o kolla sig Middag kl 21.30.		Hotell Adaha n. engelsk kyllig. 25 ps fraktkölin. n. vorkskit. Men Helge vänster i Darjeeling!!					
2 Söndag Filip 122 82-05-02												9 Söndag Jonatin 129 82-05-09			
3 Calcutta												Reformationsdagen Darjeeling			
Familjen Mensi Ajivik o Bukeo. Annada Buba Muzard - malabar + Lumbina.												Helge åter till Calcutta. (f.v.b. Sverige)			

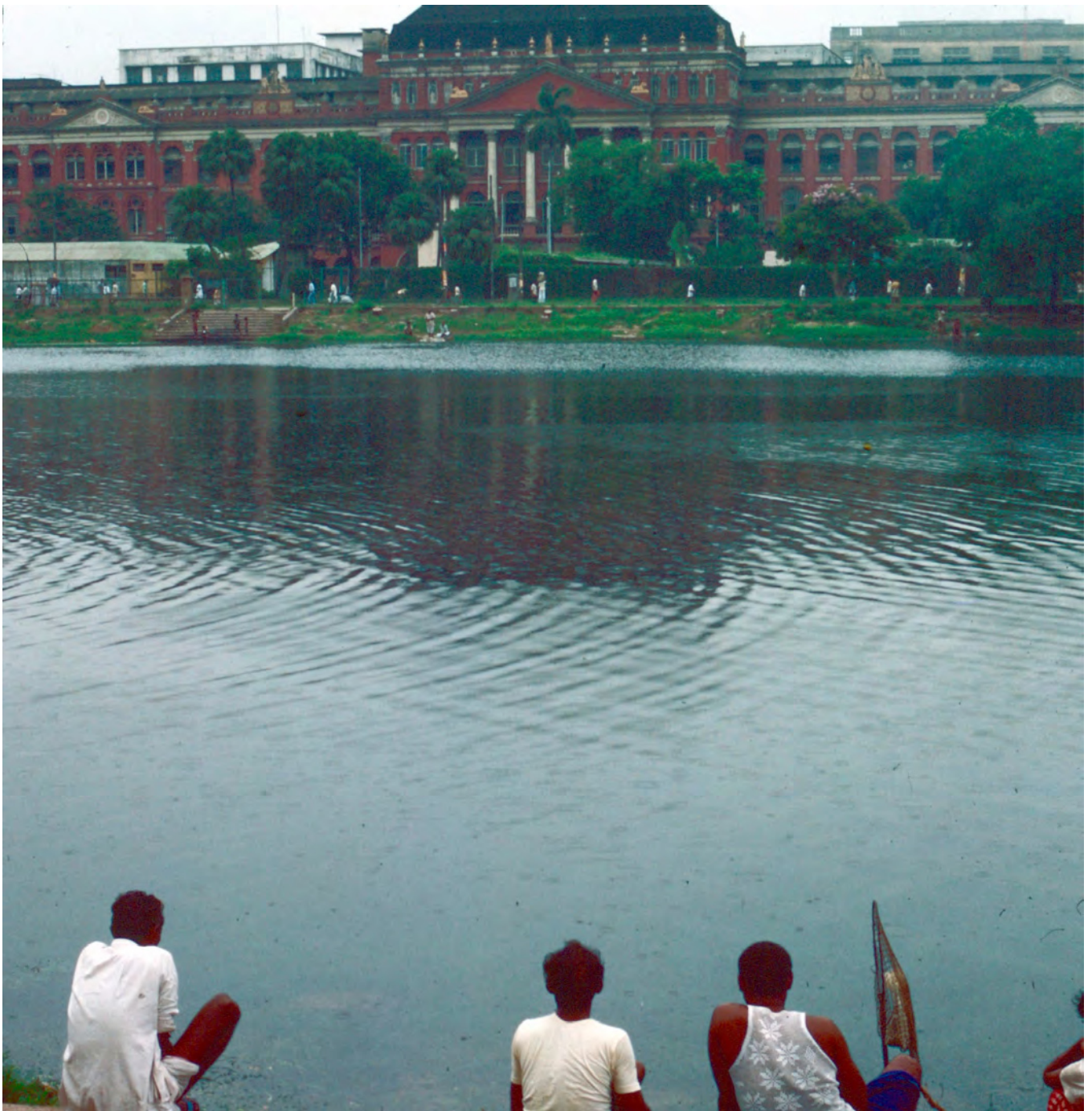

Annada Munshi

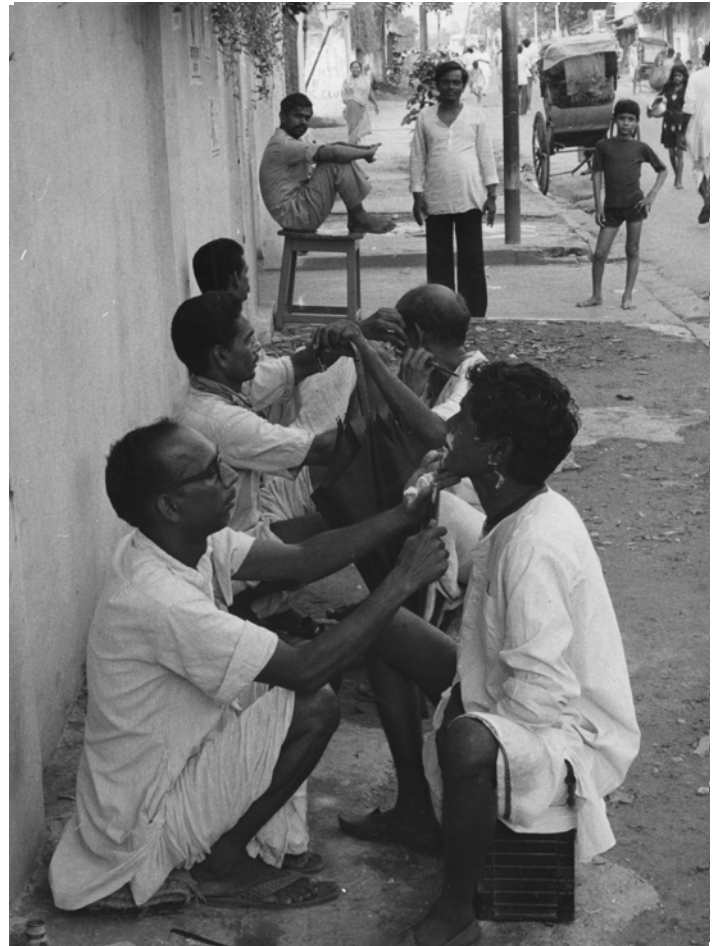
Centrala Calcutta

Chefsminister Jyoti Basu (CPI-M)

Calcutta, Indien, 2 maj 1982

Jag har äntligen kommit till Calcutta, en stad jag har hört berättas om i många år, av vissa beskriven som ett helvete på jorden – en bild förmedlad av författare som **Dominique Lapierre** och **Günther Grass** och även av premiärminister **Rajiv Gandhi**; men av andra beskriven som en underbar plats, Indiens kulturella och intellektuella huvudstad. Vid mina tidigare Indienresor 1972 och 1975 har jag inte haft möjlighet att komma hit men nu var det dags.

Framme i Calcutta den 1 maj 1982, och bor på Modern Lodge, ett simpelt hotell i centrum, betalar 30 rupees för ett dubbelrum.

Tack för brev. Det låg faktiskt en hel hög med post som väntade på huvudpostkontoret i Calcutta när jag kom dit igår förmiddag, 13 brev från olika personer och två nummer av Sydasiabulletinen.

Tydligt har ett av mina brev från Sri Lanka inte nått er. Kan det vara från Kandy 14 mars eller Hatton 19 mars? Likaså har ni tydligen skickat ett brev mer än jag fått. Tre brev i Colombo och två i Calcutta har jag fått, förutom broder **Charlies** brev till Bangalore med kopia till Calcutta. Det är väl därför ni inte fått bekräftat att jag fått presskortet.

Och likaså att jag vill att ni betalar medlemsavgifterna till svenska journalistförbundet och även prenumeration på tidskriften Västerbotten. Och artikeln som Dagens Nyheter skickat i retur får **Helge** ombesörja när han kommit hem cirka 11 maj. Ni kan väl skicka den till honom på Ystads Allehanda. Bilderna har antagligen redan skickats till Helges fiancé .

Kontraster som ingen annanstans

4 maj klockan 20:30

Fuktigt och hett. Endast tack vare fläkten i taket är det uthärdligt men så fort det är strömavbrott, och det är ofta för närvarande i Calcutta, strömmar floder av svett från kroppen. Calcutta är en så förvirrande stad med kontraster som ingen annanstans.

Mycket folk som bor på trottoarerna, stor fattigdom, men samtidigt en stad med väldiga byggnadsverk från kolonialtiden, moderna bankpalats, hotell och restauranger. Överfulla bussar och spårvagnar, breda boulevarder. Rikshor dragna av människor. Detta är den enda platsen i Indien och kanske hela världen där det ännu förekommer – och i stor skala – medan det i övriga Indien bara finns cykelrikshor eller skoter-rikshor.

När jag anlände till Howrah Station på morgonen den 1 maj hade jag väntat mig kaos, trängsel och fruktansvärd fattigdom. Men när jag stigit av tåget var det inte annorlunda mot andra stora järnvägsstationer. Jag hade inga problem att få plats i en buss och fara över den väldiga Howrahbron, över Hooghly-floden till det egentliga Calcutta.

Ett modernt centrum, jag hoppade av vid det väldiga torget BBD Bagh (underligt namn på ett torg), och promenerade bort till postkontoret General Post Office, en imponerande marmorbyggnad och där träffade jag Helge. Klockan 9 hade vi bestämt och 9:15 var jag på plats.

Han hade varit en dag längre i Calcutta, en dag han han ägnat åt att försöka söka tillstånd att åka till Darjeeling och Sikkim, samt ändra sin hemresebiljett från Dacca i Bangladesh till Calcutta, och det inom två veckor från nu.

Svensk fotograf rånad på tåg

Efter att ha hämtat ut halva brevhögen under bokstaven E på Poste Restante satt vi en stund på trappan och oroade oss över information vi fått i ett brev från svenska vännen **Börje Tobiasson**. Han hade till sist fått mitt brev från Sri Lanka och hade besvarat det i mitten av april från Delhi. Han skrev om att han blivit rånad i Calcutta på pass, pengar, flygbiljett och kameror, samt alla filmer han tagit. En katastrof för en fotograf som Börje är. Han hade gjort en del jobb här nere i Indien, och när han skrev brevet till mig väntade han bara på första plan till Sverige.

Idag träffade vi journalisten **Asim Mukhopadhyay** på Calcuttatidningen Hindustan

Standard, god vän med flera inom Sydasienskommitéerna i Sverige som ger ut tidskriften Sydasiensbulletinen. Han och Börje hade gjort flera jobb tillsammans. Börje hade bott hemma hos honom.

Han berättade att Börje blev av med sin axelväska när han steg på tåget på Howrah Station för att resa till Puri i Orissa. Han hade fått en överslaf i en andraklasskupé. Medan han klättrade upp och lade sin ryggsäck på bagagehyllan hade en annan europeisk man kommit in i kupén och snabbt som ögat tagit den lilla väskan. Övriga resenärer reagerade inte då de trodde var en god vän till Börje som tog sin egen väska.

Nåja, det gör mig mindre orolig. Vi trodde att han hade blivit rånad på gatan och av det skälet har vi låtit bli att ta med oss några värdehandlingar när vi gått ut. Börje-rånet berodde mer på oförsiktighet. Fast Calcutta är en lömsk stad, naturligt för en mångmiljonstad med otroliga sociala skillnader och där trängseln på gator och i bussar skapar en perfekt miljö för att stjäla.

Hippie-hotell och Indiens förnämsta museum

Vi bor på en gränd som mynnar ut i Sudder Street, en gata där nästan alla billiga utlänningshotell ligger, många är tillhåll för hippies som tillbringar dagarna med att röka hasch. Sudder Street ligger ungefär halvvägs mellan det kolonialt präglade gamla centrum med administrationsbyggnader, banker och tidningshus, och det moderna kommersiella stadscentret i Chowringhee-området. Alldeles i närheten finns flera utmärkta restauranger och dessutom Indian Museum, Indiens förnämsta museum.

Lugnet på 1 maj hade sin förklaring. Det var ju helgdag. Därför kunde vi åka spårvagn kors och tvärs i Calcutta. Vi köpte en endagsbiljett för 1 rupee och 20 paisa. Från Howrah Station åkte vi dessutom buss en timme ut till Calcuttas berömda botaniska trädgård där vi strövade omkring, men missade parkens huvudattraktion – världens största banyanträd, 400 meter i omkrets med hela nätverket av luftrötter.

Förresten av demonstrationer såg vi ingenting den 1 maj, en besvikelse för en vänstermänniska som jag som sett fram emot mäktiga manifestationer i Calcutta, huvudstad för delstaten Västbengalen som styrts av en allians av vänsterpartier dominerad av det marxistiska kommunistpartiet CPI (M) sedan 1977.

Första mötet med familjen Munshi

Också på söndagen hade vi fri tid, alla våra ärenden fick vänta till måndag. Jag hade en önskan att besöka **Bubu Munshi**, en väninna till min gode vän **Jamil** i Göteborg. Det ledde mig till flera nya vänner och möten med intressanta personligheter.

Ty sedan jag tagit bussen till Bidhan Sarani, den gata jag hade fått adress till och efter en dryg promenad på den väldigt långa gatan nådde fram till nummer 109 träffade jag **Avijit Bagchi** och hans hustru **Buku** – syster till Bubu.

Jag blev varmt välkommen till deras lägenhet som ligger en trappa upp från gatan, tre rum med en loftgång ut mot gatan. Avijit är reklamtecknare och jobbar hemifrån. Men Bubu bodde inte där, utan hemma hos familjen på Tala Park Road i ett bra bostadsområde i nordöstra Calcutta.

Avijit och Buku skulle ta sig dit senare på dagen. Jag föreslog därför att jag skulle komma tillbaka senare och då ha Helge med. Sagt och gjort, efter att Helge och jag ätit lunch på en kinesrestaurang tog vi oss per spårvagn och buss åter till Avijit och Buku klockan 16:30.

Magnifikt fiol- och pianospel

De var enormt trevliga, vi tittade på deras bilder respektive konstverk och diskuterade. För så med buss ut till Tala Park där familjen Munshi bor i ett 30 år gammalt nedslitet hyreshus på fjärde våningen. Fadern **Annada**, konstnär och musiker, lever här med hustru och fyra söner – varav en är gift och har två barn, och så Bubu. Som emellertid inte var hemma när vi anlände.

Hela familjen är konstnärlig. En av sönerna, **Manto**, är en virtuos på piano. Fadern kallar honom för en reinkarnation av **Mozart**. Han spelade för oss magnifikt,

säkert och skickligt utan noter. Också en av de andra bröderna spelade slagverk och sjöng. Slutligen spelade Annada mästertligt på fiol såväl indisk som västerländsk klassisk musik.

En enormt fascinerande man, kunnig och märklig på samma gång. Fastän han är hindu är han väl bevandrad i såväl Bibeln som Koranen. Sedan många år har han ägnat sig åt att producera religiösa kristna målningar och vackert handtecknade texttavlor att spridas via vänner i USA, och även genom ett svenskt par som han känner och som nu befinner sig i Bangladesh. Han brevväxlar vidare med mästerviolinisten **Yehudi Menuhin**.

Vi blev bjudna på en god vegetarisk middag sittande på golvet och vi diskuterade film med Avijit och en av sönerna som båda är medlemmar i Calcuttas filmstudio och har sett mycket film. Indiens främste seriösa filmregissör, **Satyajit Ray** är för övrigt en nära vän till familjen. Ray var från början en konstnärselev till Annada Munshi på D J Keymers brittisk-indiska reklambyrå på 1940-talet. Jag har fått Rays telefonnummer för att ordna en intervju.

Bubu kom inte hem förrän vid 22-tiden och det var så sent att vi måste gå strax efter, men i samma stund jag såg henne blev jag helt bedårad av hennes skönhet och milda väsen. Jag berättade om hur står till med Jamil i Sverige. Det är sju år sedan de träffades senast. Han har varit i Göteborg i fyra år och har en svensk flickvän. Men han har berättat om hur förtjust han var i Bubu på den tiden.

På bio med Bubu och Buku

Nästa dag hade vi bestämt med Avijit och Buku att vi skulle gå och se en alldeles ny indisk film "36 Chowringhee Lane" av **Aparna Sen** på en bio alldeles nära där de bor. Helge kunde inte följa med på grund av alla ärenden han måste uträtta, men jag slet mig loss och kom hem till dem vid 11:30. Och där var också Bubu för att följa med på bion, vilket glädde mig mycket.

Enda föreställningen för filmen var klockan 12, så vi var sena, alltför sena, när vi kom till bion kvart i tolv (efter att ha ätit god vattenmelon) och det var för sent att få biljetter. Men Avijit kände till en kille som sålde biljetter svart för ett par rupees extra så vi kom in. Och det var verkligen tur för filmen var utomordentligt bra. Den hade nyss vunnit pris på filmfestivalen i Venedig. Den handlar om en engelsk dam, lärarinna, som lever kvar i Calcutta 35 år efter kolonialtiden slut.

När filmen var över var klockan 14:30. Då gick vi hem igen till Avijit och så blev jag bjuden på lammkött, chapatis, gurka och god chutney hemmagjord på mango, och sedan ett stort fat med skivor vattenmelon efter.

Planerade för kommande besök

Vi planerade för tiden när jag kommer tillbaka till Calcutta efter en månadslång inplanerad resa i Bangladesh. Då ska jag stanna längre i Calcutta och vi ska göra en massa saker, bland annat ska Bubu demonstrera sånginstitutet i Mahajati Sadan där hon arbetar som musiklärare, och vi ska åka till staden Shantiniketan där det finns ett universitet i nationalpoeten **Rabindranath Tagores** anda. Bubu har vänner där som vi kan hälsa på.

För övrigt har de två senaste dagarna ägnats tillstånd. Jag sökte igår tillstånd för Darjeeling på Foreigner's Registration Office. Jag fick svara på en massa idiotiska frågor: *Vad har du gjort i Calcutta?; Vilka platser har du besökt?; Känner du någon i Calcutta?; Hur mycket pengar har du?,* etc. etc. Förhoppningsvis får jag ett tillstånd imorgon, men då måste jag hämta det på ett helt annat ställe i stan, nämligen i Writer's Building, delstatens administrationsbyggnad.

Tji för Assam och Meghalaya

Att åka till delstaterna Assam och Meghalaya kommer jag inte få lov att åka till. Idag besökte jag Assam House respektive Meghalaya House, båda belägna på Russell Street och fick veta att tillstånd måste sökas i New Delhi. Ingen mening.

Helge har haft mycket problem. Det gick inte att ändra flygbiljetten till Calcutta

utan mycket extra tillägg. Nu flyger han istället antagligen den 10 maj först härifrån till Dacca och sedan på kvällen vidare mot Europa. Inget bekräftat än dock. Helge misslyckades vidare att få tillstånd att fara till Sikkim. Sådant tillstånd har jag däremot utfärdat av ambassaden i Sverige. Helge står dessutom på väntelista för tåget till Darjeeling imorgon kväll. Massa ärenden alltså för honom även imorgon, detta trots att han sprungit runt i tre dagar från kontor till kontor.

Det är synd för imorgon har vi tänkt göra ett reportage om rikshadragarna i Calcutta. Vi ska träffa Asim Mukhopadyay klockan 9 på Hindustan Standard, han är mycket kunnig och insatt. När jag återvänder hit till Calcutta i mitten av juni ska jag ta mer kontakt med honom.

Köpt flygbiljett till Burma

Idag har jag förresten fixat flygbiljetter för att resa från Calcutta till Rangoon den 26 augusti med Union of Burma Airways. En sån där fantastisk resefixare knuten till hotellet fixade åt mig och det till förmånligt studentpris 1300 rupees (150 US-dollar) vilket i och för sig är dyrt, men betydligt lägre än ordinarie pris.

Nu har jag bara kvar 550 US-dollar av ursprungliga 1450. Jag tänker därför be Helge låna mig 200 US-dollar. Förhoppningsvis kan jag hoppas att ni eller Charlie kan ersätta honom för det, så jag blir skyldig er istället.

Klockan är 23, strömmen gick för en timme sedan. En lampa lyser dock för hotellet har en egen dieselgenerator men fläkten fungerar inte. Därför ruskigt svettigt. Helge ligger redan men sjunger. Det sjunger också på sista versen för hans resa. Om han nu får biljett till tåget imorgon blir det två dagar i Darjeeling för honom innan han måste åter till Calcutta. Idag har vi därför varit i basaren och köpt en massa sidentyg åt folk i Sverige han lovat det.

Massor av folk att besöka i Bangladesh

Jag har sökt Darjeeling-tillstånd för två veckor och för Sikkim har jag en vecka. Från Darjeeling far jag sedan direkt in i Bangladesh där jag har massor av folk att besöka, bland andra släktingar till Jamil. Av Annada fick jag veta att Jamils far är en av Bangladeshs ledande poeter.

Ska också hälsa på vänner till **Humayun** på min korridor i Göteborg, liksom **Godrun Isén** som jag missade att träffa när jag besökte Nellore i Andhra Pradesh (nu är hon på ett sjukhus i Dacca), flera vänner till Bubu och därutöver några till, exempelvis **Gunilla Garpinger** från Lund som nyligen gift sig med en bangladeshisk man från Barisal, **Tayeb Hussain**.

Stannar cirka en månad – in i monsunperioden – innan jag återvänder till Indien och Calcutta för att stanna 1-2 veckor. Calcutta är en så enorm stad att man måste ta tid på sig. Även här har jag dessutom flera personer jag ännu inte tagit kontakt med. Sedan måste jag börja skriva artiklar när Helge börja göra ut alla bilder hemma i Sverige.

Katedrallikt monument till drottning Victorias ära

Till sist ska jag berätta att jag idag besökt brittiska kolonialväldets märkligaste byggnadsverk, nämligen Victoria Memorial. Ett väldigt monument, likt en katedral, byggt under det första decenniet på 1900-talet i en väldig park med anlagda dammar. Porträtt och målningar från kolonialherrarnas epok återfinns där inne, dokument, brev och mycket annat från 1600-talet fram till 1948.

Mycket av materialet är intressant. Hela överdådigheten i anläggningen vittnar för övrigt om den fruktansvärda utsugning av Indien som britterna ägnade sig åt. Indiens rikedom manifesterade sig i slott och förmögenheter i England medan rovdriften inte gynnade utvecklingen i Indien. Den stod still på landsbygden under kolonialtiden.

På återhörande. Jag antar Helge hör av sig. Han ska hämta sin kamera bland annat, då kan han ta min färdigskrivna artikel om veddahs på Sri Lanka med sig.

Calcutta 8 maj 1982

Valkampanjen inför kommande delstatsval är i full gång. I tidningarna kan man läsa om premiärminister **Indira Gandhis** turné runt i Västbengalen där hon häftigt angriper vänsterfrontsregeringen i delstaten. Indiras kongressparti – Congress (I) – kämpar frenetiskt för att ta makten också i de få stater där nu är i opposition, och framför allt i de kommunist-dominerade staterna Västbengalen och Kerala.

Massmord inslag i valkampanjen

Som ett olustigt inslag i kampanjen är utnyttjandet politiskt av ett massmord i Calcutta den 30 april på 17 stycken medlemmar av den hinduiska sekten Ananda Marg. Befolkningen i en slumstadsdel, Kasbah, hade fått för sig att sekten ägnar sig åt barnarov, något som här ses med mycket onda ögon. Jämför med den negativa inställningen till utländska adoptioner. Rykten spreds och när sektmedlemmar var på väg till sitt internationella högkvarter i Calcutta gick folkmassor till attack, de drogs ut ur taxibilar och dödades.

Alltsedan dess har Ananda Marg häftigt angripit CPI (M)-regeringen som de menar hade ett finger med i mordet. Kongresspartiet suger tacksamt åt sig kritiken. Även om det är en mängd partier som kämpar i valet så står den stora kraftmätningen mellan kongresspartiet och CPI (M) som är det totalt dominerande partiet i vänsterfronten.

Intressant är att för första gången sedan partisprängningen 1964 också det andra mera Moskvatrogna kommunistpartiet CPI ingår i vänsterfronten. Men slagord på väggarna består nästan uteslutande av texter till förmån för Congress (I) och CPI (M).

Utnyttjas av svenska tidningar

Vi träffade åter Asim på Hindustan Standard i onsdags förmiddag. Han är väldigt trött på tidningen efter tio års anställning (totalt har han jobbat som journalist i 15 år). Speciellt som han är obekvämt politiskt. Han sympatiserar med CPI (M-L) och har engagerat sig i Kampuchea-frågan. Dessutom medarbetar han i den radikala tidskriften Frontier och tidningsledningen gillar inte honom.

Därför har han sagt upp sig till 1 juli fastän han inte alls vet vad han ska leva på. Med många vänner i Sverige och ofta anlita av besökande svenska journalister, bland annat från Dagens Nyheter, har han försökt intressera dem för att skriva som fast korrespondent. Men det har blivit kalla handen. För Sydasiabulletinen ska han emellertid medarbeta i fortsättningen.

Reportage om Calcuttas rikshadragare

Asim hjälpte oss att kontakta rikshadragarnas fackliga organisation som vi besökte på eftermiddagen. En ruffig uppgång, bort längs en loftgång och så i en lägenhet bestående av bara ett rum hittar vi lokalen. Ett 30-tal riksha-pullers satt där på bänkar och väntade på att få sina licenser förnyade.

Fackföreningens killar fyllde i blanketterna åt de ofta illitterata dragarna som kommer från fattiga områden i Bihar och dras till metropolen Calcutta där utvecklingen sker. Asim hävdar att så länge obalansen i utveckling fortsätter, det vill säga ingen utveckling av landsbygden och all expansion sker i storstäderna, så länge fortsätter den ohejdade inflyttningen dit.

Vi talade med några tjänstemän i unionen som har 15 000 medlemmar – ägare och dragare, alla registrerade med licens. Därutöver finns det åtskilliga tiotusentals utan och det är dem som regeringens åtgärder de senaste månaderna riktat sig emot.

Samma dag, i onsdags, en dag som var extremt het reserverade jag plats på Darjeelingtåget utan problem. Först fick jag dock besöka två olika kontor i Writers Building för att hämta ut Darjeeling-tillståndet hos Home Political Department. Därefter åt jag lunch på ärevördiga Great Eastern Hotel, ett hundraårigt hotellkomplex i centrala Calcutta med mycket traditioner och stil. Sedan 1979 är hotellet nationaliserat, stats-

ägt, men med bibehållen förnäm stil.

På kvällen for Helge med tåget till Darjeeling, jag var kvar i stan och gick på vårt stamlokus Shamiana Restaurant på Free School Street nära hotellet, drack öl och improviserad Irish Coffee (kaffe med grädde och indisk whiskey), där jag satt och författade brev i behaglig luftkonditionering, som dock endast fungerade sporadiskt på grund av alla strömavbrott – som här i Calcutta kallas för "load shedding".

Sista natten vad vidrig, strömavbrott nästan hela natten och ingen fläkt igång. Vattnet var dessutom avstängt.

Ville träffa Bubu igen

Vad skulle jag sedan göra hela torsdagen? Tåget till Darjeeling skulle ju avgå först på kvällen. Packade ihop mitt bagage på morgonen och åt hotellets enkla frukost på takterrassen – två brödkivor, en banan, ett kokt ägg samt te. Detta i sällskap med flummarna med sina haschpipor och sitt enda samtalsämne – hasch.

Ställde packningen i hotellreceptionen och gick så till Indiska Museet och såg färdigt den makalösa arkeologiska samlingen och sedan den fina antropologiska avdelningen med information om olika folkslag och stamfolk i Indien.

Sedan ville jag träffa Bubu – som jag blivit förälskad i. Jag for hem till Avijit Bagchis studio och träffade honom hemma, fast hemskt upptagen med sitt reklamjobb. Trots det följde han med mig till Annada Munshis lägenhet på Tala Park Avenue, bara för att via vägen.

Kom dit mitt i siestid. Alla låg och vilade, och alla fönsterluckor var stängda. Annada låg på golvet i stora rummet. Jag erbjöds också att vila, fick en kudde, och efter att ha bjudits på limejuice och tittat i fotoalbum ihop med Bubu och Annada, slumrade jag en halvtimme.

Sedan måste jag iväg, klockan var nästan 16. Fick en omelett och en kopp te innan jag lämnade familjen. Annada sade då till mig att när jag kommer åter från Bangladesh ska jag inte bo på hotell utan stanna hos familjen, något som jag blev lycklig av att höra.

Avfärd med förhinder

Buss tillbaka till Avijits lägenhet för han hade lovat mig att följa med mig till järnvägsstationen Sealdah. Men han var fortfarande lika upptagen och tvingades be mig fara själv. En halvtimme inklämd i en fullproppad minibuss ner till Esplanade – busstationen i centrum varifrån det bara var 10 minuter att gå till Sudder Street och hotellet, klockan var nu 18. Efter en snabb dusch gav jag mig iväg.

Ute på Sudder Street står alltid taxibilar och väntar. De ville ha 15 rupees i betalning för att köra mig till Sealdah. Ett rövarpris så jag valde istället att för första gången fara med en handdragen riksha, dragen av en ung kille, för 10 rupees. Vilket också var ett överpris med tanke på att dagsförtjänsten för en dragare beräknas vara 15-20 rupees.

Han sprang genom gatorna lika snabbt som om det varit en cykelriksha. Trångt på gatorna och krokig väg till stationen, kom dit klockan 18:40. Sedan 10 minuters promenad till stationen från korsningen där rikshor släpper av av folk så jag kom precis i lagom tid för tågets egentliga avgång.

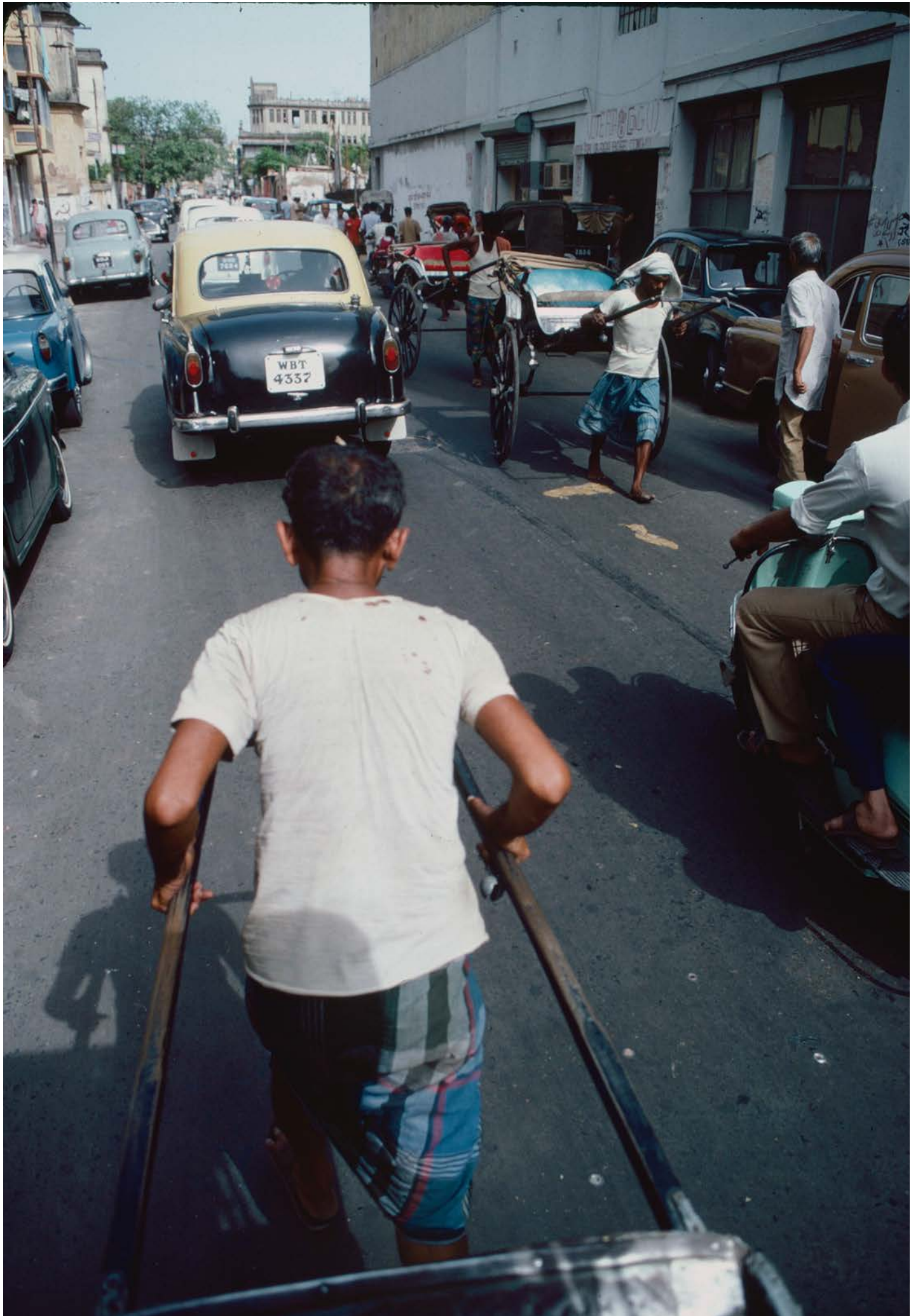
Nu blev dock tåget kraftigt försenat, först med en och en halv timme innan avfärden och sedan råkade tåget ut för flera timslånga förseningar på vägen till New Jalpaiguri Station. Vi skulle ha kommit fram nästa morgon klockan 7, men vi anlände 10 timmar försenade på eftermiddagen vid 17-tiden. Ingen frukost eller lunch fanns att få, utan endast möjligt köpa te, lassi och läsk på stationerna vi passerade.

Lars Eklund

[Fortsättning på resan i Resebrev nr 35,](#)

http://larseklund.in/resebrev/35_darjeeling1982.pdf

CALCUTTABILDER
FOTO:
HELGE RUBIN

FATTIGAST BLAND FATTIGA,

□ Fler och fler gator i det marxistiskt styrda Calcutta stängs nu för rickshaws, det traditionella färdmedlet i Asiens storstäder.

Men nu organiserar sig de olagliga rickshawägarna i en egen fackförening mot myndigheterna. I väntan på en tunnelbana vill också stadens medelklass ha rickshaws kvar.

TEXT: LARS EKLUND
FOTO: HELGE RUBIN

□□ Muhammed Mazarul är 40 år gammal, men han ser ut som om han vore 60. Muhammed lever i Calcutta i Indien sedan 15 år tillbaka. I en stad där trafiken är kaos, telefonnätet hopplöst otillräckligt och timslånga avbrott är rutin varje dag året om.

Ändå strömmar det tusentals fattiga människor in till Calcutta, liksom Muhammed gjorde då han lämnade arbetslösheten och misären i hembyn Kunar i Darbhangadistriktet i delstaten Bihar. För trots allt vad Calcutta representerar är det i Calcutta som jobben finns, inte i Kumar och Bihar.

Muhammed försörjer sig på att dra rickshaws genom de kaotiska gränderna i centrala Calcutta. Barfota springer han framför kärran på vilken en eller två passagerare sitter, genom en trängsel av andra fordon och människor. Han är privilegierad. Visserligen är jobbet slitsamt och hårt, och Muhammed åldras snabbt. Men han har en säker inkomst på 15-20 rupier om dagen (9-12 kronor) och han har familjen boende hos sig i Calcutta.

Han är en av de hundratusentals fattiga män som kommit till metropolen Calcutta från de ekonomiskt underutvecklade delstaterna Bihar och östra Uttar Pradesh i jakt på arbete. En stor del av dem har blivit rickshawdragare. Idag är antalet rickshaws så stort att det blivit ett oerhört trafikproblem. För även om Calcuttabor i gemen

hawägare som betalar licens och registreringsskatt för sina fordon. Avgiften är 27 rupier om året för varje rickshaw. Att hjälpa medlemmarna med att årligen förnya sina licenser är en av förbundets huvuduppgifter.

En miljon pendlare

Chakrabarti liksom många andra är fullt medvetna om att den skärpta kontrollen i stor utsträckning drabbar fattiga människor som mister sin enda inkomst och nu tvingas återvända till sina byar i Bihar. Men olägenheterna för Calcuttas invånare utan begränsningar anses som mera bekymmersamma.

— Är det mer än 20-25 000 rickshaws på Calcuttas gator blir det kaos och fruktansvärd trängsel. Därför vill regeringen ha bort dem utan licens.

Samma uppfattning har journalisten **Asim Mukhophadyay** i Calcutta.

— Det råder en obalans i utvecklingen mellan storstäderna och landsbygden i Indien, liksom i hela tredje världen. Så länge som ingen utveckling sker på landsbygden, i Bihar och östra Uttar Pradesh, så länge kommer inflyttningen bara att fortsätta till Calcutta.

— Men hur länge kan den fortsätta? Redan idag är det enorma trafikproblem i staden. Det finns över en miljon pendlare kontorsarbetare. Hur länge kommer de att tåla trängseln på gatorna och detta att behöva tillbringa 2-3 timmar varje dag till och från jobbet.

Samtidigt med inskränkningarna i trafiken med rickshaws är det myndigheternas förhoppning att på sikt kunna ersätta de dragna fordonen med motordrivna, trehjulinga skoter-rickshaws, så typiska för de andra indiska storstäderna Delhi, Bombay och Madras. För närvarande finns det inga skoter-rickshaws i Calcutta.

Inte heller finns det några cykelrickshaws i det egentliga Calcutta, utan enbart ute i förorterna. Det lär inte bli några heller. Polisen i Calcutta har i alla år gett tillstånd endast till handdragna rickshaws i den centra-

Calcutta är den enda plats i Indien där handdragna rickshaws används. Hit lockas arbetslösa från Bihar.

jakt på arbete. En stor del av dem har blivit rickshawdragare. Idag är antalet rickshaws så stort att det blivit ett oerhört trafikproblem. För även om Calcuttabor i gemen tycker om sina rickshaws, de är ett billigt transportmedel och är i monsuntid ofta det enda som kan ta sig fram på översvämmade gator, så orsakar de samtidigt trafikstockningar.

Myndigheterna ställer visserligen krav på att alla rickshaws ska vara registrerade och ha en licens, men det har inte hindrat personer med mycket pengar från att investera dem i rickshaws. Givetvis utan licens och med 3-4 fattiga nyinflyttade dragare som jobbar billigt åt dem. Ingen vet därför egentligen hur många rickshaws som verkligen är i trafik i Calcutta, men helt klart är att de med licens endast utgör en bråkdel av den otroliga mängd som trängs på gatorna.

Utan licens

Därför blev reaktionen både förbittrad och kraftig i våras när den marxistiska delstatsregeringen i Västbengalen, där Calcutta är huvudstad, i ett slag beslutade att förbjuda all rickshawtrafik på tre av stadens viktigaste genomfartsgator, bl a Chittaranjan Avenue. Dessutom skärptes licenskontrollen. Flera tusen oregistrerade rickshaws beslagtogs, och dragarna ställdes plötsligt utan arbete.

I det läget gick ägarna till dessa olagliga rickshaws samman och bildade en kamporganisation, All Bengal Rickshaw Welfare Association, i vilken de drog med sig arbetslösa dragare. För ägarna var nämligen regeringsbeslutet ett dråpslag. Grunden för deras tidigare bekymmerslösa tillvaro slogs undan.

Stora protestaktioner sattes igång, välorganiserade och med starka ägarintressen bakom. En hungerstrejk inleddes av arbetslösa dragare, och demonstrationståg anordnades. Det var en märklig aktion, som en vild strejk organiserad av arbetsgivarna.

Några direkta resultat av dessa protester blev det inte, speciellt inte som fackförbundet för rickshawdragare, All Bengal Rickshaw Union, med 15 000 medlemmar, helhjärtat slöt upp bakom myndigheternas ingripande mot de oregistrerade fordonen.

— Vi har i över 30 år kämpat för att få bort dem, förklarar P R Chakrabarti, tjänsteman på förbundets oansenliga kontor i centrala Calcutta.

— Därför stödjer vi inte protestaktionerna.

Enligt Chakrabarti finns det 6 000 ricks-

shaws i det egentliga Calcutta, utan enbart ute i förorterna. Det lär inte bli några heller. Polisen i Calcutta har i alla år gett tillstånd endast till handdragna rickshaws i den centrala staden.

Tunnelbana

— Det har ansetts vara för stor olycksrisk med cykelrickshaws i de kaotiska gränderna i Calcutta, berättar P R Chakrabarti.

Någon förbättring av trafiksituationen kommer det knappast att bli på mycket länge. Sedan ett par år tillbaka pågår visserligen arbetet på att anlägga en tunnelbana i staden. En bana i nord-sydlig riktning. Men terrängen är besvärlig, ren lera med stor risk för sättningar. Arbetet kryper därför fram i de centrala delarna. Trafikelandet är ännu besvärligare än "normalt", när nu flera av de större gatorna är uppgrävda. Tunnelbanan beräknas bli klar tidigast 1987.

Därtill har motståndet mot att genomdriva förbuden mot rickshawtrafik på de viktigaste genomfartslederna, liksom mot de oregistrerade fordonen, fått oväntat stöd från inflytelserika kretsar bl a inom polisen. Det finns många polisofficerare som satsat sina pengar på olagliga rickshaws, och de har givetvis intresse av att bromsa myndigheternas åtgärder.

Också från högt uppsatt politiskt håll har de oppositionella fått stöd. Talmannen i det västbengaliska parlamentet, **Kalimuddin Shams**, som tillika är en förgrundsgestalt i Forward bloc, ett litet socialistiskt parti som tillsammans med de dominerande marxisterna, CPI(M), ingår i delstatens regerande vänsterfront, har i ex öppet förklarat sitt stöd för rickshawdragarna.

Följden av detta har blivit att efter en period i våras just då förbuden proklamerades och då polisen kände sig tvungen att kontrollera ute på gatorna och beslagta olagliga fordon, så har det hela runnit ut i sanden. Fortfarande stoppas ibland rickshawdragare som ertappas med att färdas på de förbjudna huvudgatorna. Men rejäla razzior av den typ som genomfördes i början förekommer inte längre. Alltför mäktiga intressen är hotade.

Det är intressen med tentakler ända upp i den styrande vänsterregeringen. Muhammed Mazarul och hans kollegor lär därför fortsätta att tjäna som Calcuttas speciella transportörer länge än. □

De dragare som är fackligt organiserade är en privilegierad grupp. Sedan 1934 har de uppnått fast lön, reglerad arbetstid, medicinsk hjälp, juridisk hjälp och änkepension vid trafikolyckor.

IGA, OLAGLIGA RICKSHAWS¹¹

Calcutta är den enda plats i Indien där handdragna rickshaws används. Hit lockas arbetslösa från Bihar.

SYDASIENRESAN 1982

- Sri Lanka 2–31 mars. Inledning på resan
  - Moskva-Colombo-Matara [Resebrev 37](#)
  - Dambana-Kandy-Kotmale-Hatton [Resebrev 135](#)
  - Jaffna-Vavuniya-Negombo-Talaimannar [Resebrev 136](#)
- Indien. 1-11 april. Rameshwaram-Madurai-Trivandrum-Alleppey-Periyar Lake. [Resebrev 38](#)
- Indien. 1-11 april. Ooty-Bangalore-Mysore-Kodaikanal [Resebrev 10](#)
- Indien. 19-26 april. Bangalore-Chennai-Trivandrum [Resebrev 39](#)
- Indien 27 april–1 maj. Trivandrum-Chennai-Nellore-Bhuaneswar-Kolkata [Resebrev 40](#)
- Indien 1-6 maj. Calcutta
Första mötet med min blivande hustru Bubu [Resebrev 9](#)
- Indien 7-11 maj. Darjeeling [Resebrev 35](#)
- Indien 12-21 maj. Sikkim [Resebrev 124](#)
- Indien/Bangladesh. Siliguri-Saidpur-Bogra [Resebrev 41](#)
- Bangladesh. Dhaka. [Resebrev 42](#)
- Bangladesh. Sylhet-Rashidpur [Resebrev 43](#)
- Bangladesh. Chittagong-Rangamati- Cox's Bazar [Resebrev134](#)
- Bangladesh. Dhaka- Barisal-Khulna [Resebrev133](#)
- Indien 27 juni-8 juli. Calcutta igen. [Resebrev 123](#)
- Indien 9-11 juni. Kondagaon, Bastar. [Resebrev 74](#)
- Indien 12-20 juli. Delhi-Jaipur-Jodhpur-Jaisalmer [Resebrev 75](#)
- Indien 23-31 juli. Jodhpur-Ahmedabad-Bombay-Pune [Resebrev 76](#)
- Indien 3-7 augusti. Goa [Resebrev 77](#)
- Indien 8-14 augusti. Hospet/Vijayanagar-Hyderabad-
Bhubaneshwar/Puri. [Resebrev 78](#)
- Indien 15-25 augusti. Calcutta. [Resebrev 11](#)
- Burma 26 augusti – 1 september. Rangoon. [Resebrev 66](#)